

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย
หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย
หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์และโทรสาร ๐ ๒๖๒๘ ๕๓๔๓

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ดำเนินการจัดทำต้นฉบับ

ISBN 978-616-461-403-1

พิมพ์ครั้งที่สิบสาม

พ.ศ. ๒๕๖๕

จำนวน ๒๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย องค์การค้ำของ สกสค.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์และโทรสาร ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ ต่อ ๓๑๘

❖ www.suksapan.or.th

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เป็นหนังสือที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ประกอบด้วยหนังสือเรียน หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และหนังสือเรียน วรรณคดีวิจักษ์

หนังสือเรียน หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร เล่มนี้ รองศาสตราจารย์ สวนิต ยมาภัย เป็นประธานกรรมการจัดทำ มีเนื้อหามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะทางภาษา โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการเพื่อการเรียนรู้ด้านอื่นๆ ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารตรงตามเจตนารมณ์ ควบคู่กับความรู้ด้านหลักภาษาไทยที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอขอบพระคุณคณะกรรมการฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเรียนนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักการและบรรลุมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ หากมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข กรุณาแจ้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(นายอัมพร พินะสา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย

หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

ตอนที่ ๑ ภาษาในมุมมองกว้าง

๑. พันธกิจของภาษา

ภาษาช่วยธำรงสังคม

ภาษาแสดงความเป็นปัจเจกบุคคล

ภาษาช่วยให้มนุษย์พัฒนา

ภาษาช่วยกำหนดอนาคต

ภาษาช่วยจรรโลงใจ

ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับอิทธิพลของภาษาต่อมนุษย์

๒. การเปลี่ยนแปลงของภาษา

การเปลี่ยนแปลงคำ

การเปลี่ยนแปลงรูปประโยค

สาเหตุของความเปลี่ยนแปลง

๓. ระดับภาษา

การแบ่งภาษาเป็นระดับต่างๆ

ปัจจัยที่กำหนดระดับของภาษา

ลักษณะของภาษาระดับต่างๆ

๔. ราชศัพท์

ความหมายและความสำคัญของราชศัพท์

ที่มาของราชศัพท์

ข้อสังเกตอื่นๆ เกี่ยวกับการใช้คำราชศัพท์

ตอนที่ ๒ ใช้ภาษาพัฒนาการคิด

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิด

ภาษาพัฒนาความคิดและความคิดพัฒนาภาษาได้อย่างไร

วิธีคิดวิเคราะห์มีลักษณะอย่างไร

วิธีคิดสังเคราะห์มีลักษณะอย่างไร

วิธีคิดประเมินค่ามีลักษณะอย่างไร

วิธีคิดแก้ปัญหา มีลักษณะอย่างไร

๒. เหตุผลกับภาษา

คำ เหตุผล หมายถึงอะไร

โครงสร้างของการแสดงเหตุผลเป็นอย่างไร

ภาษาที่ใช้ในการแสดงเหตุผลมีข้อควรสังเกตอย่างไร

วิธีแสดงเหตุผลและการอนุมานเหตุและผลมีลักษณะอย่างไร

การอนุมานเหตุและผลที่สัมพันธ์กันมีลักษณะอย่างไร

๓. ใช้ภาษาแสดงทรรศนะ

โครงสร้างของการแสดงทรรศนะเป็นอย่างไร

ทรรศนะของบุคคลแตกต่างกันอย่างไร

ประเภทของทรรศนะมีอะไรบ้าง

ลักษณะของภาษาที่ใช้ในการแสดงทรรศนะเป็นอย่างไร

ปัจจัยที่ส่งเสริมการแสดงทรรศนะมีอะไรบ้าง

การประเมินค่าทรรศนะควรเป็นอย่างไร

๔. ใช้ภาษาในการโต้แย้ง

โครงสร้างของการโต้แย้งเป็นอย่างไร

หัวข้อและเนื้อหาของการโต้แย้งเกี่ยวข้องกันอย่างไร

กระบวนการโต้แย้งมีอะไรบ้าง

การวินิจฉัยเพื่อตัดสินข้อโต้แย้งกระทำได้อย่างไร

ข้อควรระวังในการโต้แย้งที่มีสำคัญอะไรบ้าง

๕. ใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ

การโน้มน้าวใจหมายความว่าอย่างไร

ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เกี่ยวข้องกับการโน้มน้าวใจอย่างไร

กลวิธีในการโน้มน้าวใจเป็นอย่างไร

ภาษาที่โน้มน้าวใจมีลักษณะอย่างไร

การพิจารณาสารโน้มน้าวใจมีลักษณะอย่างไร

๖. ใช้ภาษาอธิบาย บรรยาย และพรรณนา

การอธิบายหมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร

การบรรยายหมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร

การพรรณนามาหมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร

การพัฒนาความสามารถในการอธิบาย บรรยาย

และพรรณนา มีแนวทางอย่างไร

	หน้า
๗. ใช้ภาษาให้ดังาม	๒๒๔
การสรรคำกระทำได้อย่างไร	๒๒๕
การเรียบเรียงคำกระทำได้อย่างไร	๒๓๙
การใช้โวหารหมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร	๒๔๒
๘. การเขียนที่บรรลุวัตถุประสงค์	๒๕๒
การเขียนเพื่อแสดงความรู้มีข้อควรสังเกตอย่างไร	๒๕๓
การเขียนเพื่อแสดงความคิดมีข้อควรสังเกตอย่างไร	๒๕๗
การเขียนเพื่อแสดงภาพมีข้อควรสังเกตอย่างไร	๒๖๐
การเขียนเพื่อแสดงอารมณ์เป็นอย่างไร	๒๖๔
๙. เรียงความเกี่ยวกับโลกจินตนาการและโลกอุดมคติ	๒๖๙
เรียงความเกี่ยวกับโลกจินตนาการเป็นอย่างไร	๒๖๙
การส่งเสริมจินตนาการมีแนวปฏิบัติอย่างไร	๒๗๐
หัวข้อเรียงความเกี่ยวกับโลกจินตนาการมีอะไรบ้าง	๒๗๑
ตัวอย่างเรียงความ	๒๗๒
เรียงความเกี่ยวกับโลกอุดมคติเป็นอย่างไร	๒๘๒
วิธีพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับโลกอุดมคติมีแนวปฏิบัติอย่างไร	๒๘๕
ตัวอย่างเรียงความ	๒๘๖
บทอ่านเสริม	๒๙๔
๑๐. การสื่อสารในเครือข่ายสังคมอินเทอร์เน็ต	๓๐๐
เครือข่ายสังคมอินเทอร์เน็ตคืออะไร	๓๐๐
ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์สื่อสารมีอะไรบ้าง	๓๐๑
ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้บริการเครือข่ายสังคมอินเทอร์เน็ตมีอะไรบ้าง	๓๐๒
๑๑. แต่งฉันทันต์ชนิดต่าง ๆ	๓๐๗
โอกาสที่ใช้ในการแต่งฉันทันต์มีอะไรบ้าง	๓๐๘
การใช้คำในการแต่งฉันทันต์มีข้อควรสังเกตอะไร	๓๐๘
การแต่งฉันทันต์มีหลักอย่างไร	๓๐๙

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

หนังสือเรียนเล่มนี้ ยังคงแบ่งเป็น ๒ ตอน เช่นเดียวกับหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ตอนที่ ๑ ของหนังสือนี้เป็นการพิจารณาภาษาในมุมกว้าง ส่วนตอนที่ ๒ เป็นการใช้ภาษาพัฒนาการคิด คณะผู้จัดทำได้ปรับปรุงแก้ไขบางส่วนจากหนังสือเรียนภาษาไทย ท ๕๐๓ ท ๕๐๔ ชุด วรรณสารวิจิตร เล่ม ๓ เล่ม ๔ และ ท ๖๐๕ ท ๖๐๖ ชุด วรรณลักษณะวิจารณ์ เล่ม ๑ เล่ม ๒ และเพิ่มเติมบางบท บางตอน มีวัตถุประสงค์สำคัญต้องการฝึกให้นักเรียนใช้ความคิด พิจารณาเรื่องราวเกี่ยวกับภาษาและกระบวนการคิดที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เน้นการฝึกให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า และแก้ปัญหา รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความคิด เป็นภาษาเพื่อการสื่อสารให้สละสลวยชัดเจน ครูอาจเลือกสอนบทใด ตอนใด ก่อนหรือหลัง ตามดุลยพินิจให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพการณ์ในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนสำหรับทั้งสอง ภาคเรียน โดยใช้ควบคู่กับหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย วรรณคดีวิจิตร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ขอแนะนำวิธีใช้หนังสือให้เกิดประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้วิชา ภาษาไทย ดังนี้

๑. ขอให้นักเรียนพิจารณาภาพรวมของหนังสือ โดยอ่านสารบัญ ความนำของแต่ละตอน เพื่อทำความเข้าใจเจตนาที่นำเสนออย่างกว้างๆ อ่านหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย ถ้าสนใจเรื่องใด ตอนใดตอนหนึ่ง หรือประเด็นใดก็ตาม อาจอ่านให้ละเอียดขึ้น หากพิจารณา กิจกรรมที่กำหนดไว้อย่างคร่าวๆ อาจพบว่า กิจกรรมบางกิจกรรมสามารถลงมือทำได้ทันที แม้ว่าจะมิได้ศึกษาหรือเรียนในช่วงนั้นๆ

นักเรียนจะพบว่า เนื้อหาสาระบางตอนมีความซับซ้อน ลุ่มลึก และละเอียดมากกว่า หนังสือเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เพราะหนังสือนี้เป็นหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทยเล่มสุดท้าย จึงจำเป็นที่นักเรียนจะต้องมีความรู้พื้นฐานภาษาไทยให้กว้างขวาง ลึกซึ้ง เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต การทำงาน รวมทั้งเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นสำหรับบางคน

๒. เมื่อนักเรียนทราบถึงภาพรวมของหนังสือแล้ว มีตอนใดตอนหนึ่งหรือเรื่องใด เรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ หรือครุุ่มอบหมายให้อ่านก็ดี นักเรียนต้องพยายามอ่านและทำความเข้าใจ อย่างถ่องแท้ทั้งสาระสำคัญและรายละเอียดทั้งหมด

การอ่านให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ต้องอ่านด้วยความพินิจพิจารณา เมื่อเห็นว่าตอนใด น่าสงสัยหรือเข้าใจยาก ควรทำเครื่องหมายคำถามกำกับไว้ ตอนใดพิจารณาเห็นว่าสำคัญ ควรขีดเส้นใต้ ตอนใดเมื่ออ่านแล้วมีความคิดแทรกขึ้นมา หรือมีความคิดเสริมเพิ่มเติมที่แปลกออกไป อาจเขียนลงไว้ ดังนั้น ขณะอ่านควรมีดินสอดำและสมุดบันทึกอยู่ใกล้ตัวเสมอ เมื่อใช้สมุดบันทึกควรใช้เล่มเดียวตลอด ไม่ควรเขียนไว้ในเศษกระดาษ

๓. หนังสือเรียนหลักภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารนี้ จะมีกิจกรรมแทรกเป็นระยะๆ เช่นเดียวกับหนังสือเล่มก่อนๆ เพื่อพัฒนาการคิด ดังนั้น เมื่อนักเรียนอ่านเข้าใจเนื้อหาแล้ว ควรใช้ความคิดพิจารณา ทำกิจกรรมต่อเนื่องไปทันที ไม่ควรทิ้งหรือข้ามไป แม้ครูผู้สอนจะยังมีได้มอบหมายให้ทำก็ตาม เพราะกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะช่วยให้เรียนรู้เนื้อหาที่นำเสนอไว้ให้ถ่องแท้ยิ่งขึ้นแล้ว ยังทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในแง่มุมที่ต่างออกไป ได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

ขอย้ำว่า กิจกรรมในหนังสือเรียนกำหนดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มิใช่เพื่อทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน กิจกรรมที่เป็นคำถามส่วนใหญ่ เป็นคำถามแบบปลายเปิด กล่าวคือสามารถตอบได้หลากหลาย ไม่มีข้อคำตอบหรือข้อยุติตายตัว ทั้งนี้ เพราะมุ่งให้นักเรียนใช้ความคิด และแลกเปลี่ยนความคิดเป็นสำคัญ เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ทำคนเดียว หรือกิจกรรมกลุ่ม จำเป็นต้องนำผลการทำกิจกรรมมาแลกเปลี่ยนความคิด อาจถกเถียงกัน ได้แย้งกันได้หลายกรณี ซึ่งถือว่ามีคุณค่ายิ่ง ทำให้ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนอาจมองข้ามหรือไม่ถึง เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนด้วยกัน นอกจากจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลกันต่อไปไม่สิ้นสุดแล้ว ยังส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาความคิด สติปัญญา อารมณ์ และสังคมอีกด้วย

๔. การเรียนตามแนวของหนังสือเล่มนี้ จะเกิดประโยชน์ที่เห็นผลอย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อนักเรียนได้นำความรู้และทักษะที่ได้ฝึกฝนไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นเนืองนิจ ดังนั้น ในขณะที่เรียน ขอให้ระลึกเสมอว่าจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ไม่มีเรื่องใด ตอนใด หรือประเด็นใด ที่ไม่สามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ได้ เพียงแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น

ดังที่เคยกล่าวไว้แล้วในหนังสือเล่มก่อนว่า ขึ้นชื่อว่าเป็นการเรียนเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงนั้น จะขาดความอดุสาหะพากเพียรไม่ได้ และต้องเรียนด้วยความตั้งใจจริง โดยสม่ำเสมอ และเรียนด้วยความสนุกสนานเบิกบานพร้อมๆ กันไปด้วย จึงจะเป็นการเรียนที่พึงประสงค์อย่างแท้จริง มิใช่เรียนด้วยความเคร่งเครียด เร่งรัดยัดเยียด เฉพาะเวลาเมื่อใกล้ๆ กับการสอบไล่หรือการสอบแข่งขันเท่านั้น

ตอนที่ ๑

ภาษาในมุมมองกว้าง

พันธกิจของภาษา

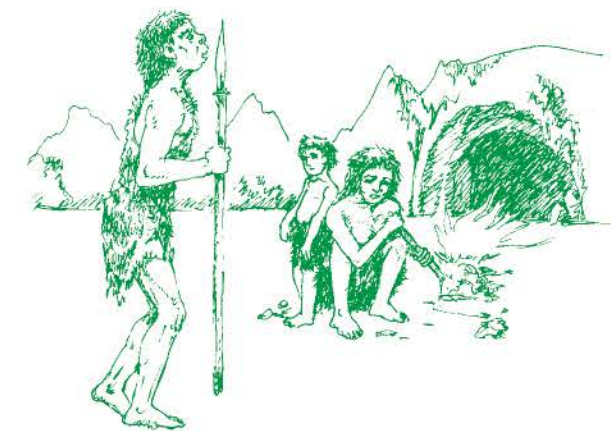

“...ความสุขที่แท้จริง คือ ปัญญา อนามัย ไม้ตรี
สามัคคี มีสามัคคีธรรม และการงานที่เป็น
สัมมาชีพ และสิ่งเหล่านี้ต้องมีความประพฤติ
และการปฏิบัติด้วยความมานะพยายาม...”

พระยาอนุมานราชธน (ยง เสฐียรโกเศศ)

ภาษามืออยู่กับมนุษย์มานานแล้ว นานจนไม่มีใครทราบว่ภาษาเกิดขึ้นได้อย่างไร
มนุษย์ตั้งแต่โบราณต่างพยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับกำเนิดของภาษา มีตำนาน และนิทาน
จำนวนมากกล่าวว่า มีผู้สร้างภาษาขึ้น เช่น ในพระคัมภีร์ของคริสต์ศาสนากล่าวว่า พระเจ้า
ประทานอำนาจแก่ออดัมให้ตั้งชื่อสิ่งต่างๆ ออดัมตั้งชื่อสิ่งไร สิ่งนั้นก็มิชื่อเช่นนั้นสืบต่อมา
ชาวฮีบรูเชื่อว่าผู้ให้กำเนิดภาษาเป็นเทพชื่อรอกท ชาวบาบิโลเนียนเชื่อว่าเป็นเทพชื่อนาบู
ส่วนชาวฮินดูเชื่อว่าเป็นเทพชื่อสรัสวดี มเหสีของพระพรหม

ต่อมามีผู้เชื่อว่า ผู้สร้างภาษาคือมนุษย์ แต่ก็ยังเชื่อแตกต่างกันไป บ้างเชื่อว่าภาษา
เกิดขึ้นเพราะมนุษย์พยายามเลียนเสียงธรรมชาติ บ้างเชื่อว่าภาษาเกิดขึ้นได้เพราะมนุษย์
เปล่งเสียงเมื่อเกิดความรู้สึกต่างๆ บ้างก็เชื่อว่าภาษาเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ส่งเสียงร้องเป็น
จังหวะเมื่อทำงานร่วมกัน แม้นักคิดได้คิดค้นทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับกำเนิดของภาษามานานนับ
เป็นศตวรรษ แต่ก็ยังไม่เป็นที่ยุติ

ปัจจุบันนักภาษาศาสตร์จำนวนมากเชื่อว่าภาษาพัฒนามาตั้งแต่มนุษย์เริ่มรู้จักใช้เครื่องมือชนิดต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิต มิใช่มีผู้ใดผู้หนึ่งสร้างภาษาขึ้นมา มนุษย์ทุกคนมีความสามารถในการเรียนภาษามาแต่กำเนิด และรู้จักใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต ภาษาเป็นสมบัติของมนุษย์ มนุษย์ได้ประโยชน์นานัปการจากภาษา ภาษาจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์เกินกว่าจะพรรณนาให้ครบถ้วนได้ ในที่นี้จะได้ประมวลมาให้เห็นเพียงบางประการ

ภาษาช่วยดำรงสังคม

สังคมจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีไมตรีต่อกัน ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบวินัยของสังคม และประพฤติตนให้เหมาะสมแก่ฐานะของตน ทั้งหมดนี้จะต้องอาศัยภาษาเป็นเครื่องช่วยทั้งสิ้น

คนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เมื่อพบกัน ย่อมแสดงไมตรีต่อกันด้วยการทักทายปราศรัยได้ถามความเป็นไปแม้บางครั้งอาจไม่ต้องการคำตอบจริงจัง และในบางครั้งไม่ตั้งใจฟังเสียด้วยซ้ำว่าผู้ตอบตอบอย่างไร เช่น ถามว่า “ไปไหนมา” “ได้ข่าวว่าคุณย้ายบ้านแล้วใช่ไหม” “วันนี้มาถึงที่นี่ได้นะ” “จะขึ้นรถเมล์หรือ” ผู้ถูกถามอาจเพียงแต่ยิ้ม ไม่ต้องตอบออกมาเป็นถ้อยคำเลยก็ได้ แต่การแสดงไมตรีต่อกันด้วยวิธีอื่น เช่น ให้สิ่งของแก่กัน ผู้ให้จำเป็นต้องใช้ภาษาสื่อความหมายกำกับไปด้วย ผู้รับจึงจะตระหนักในไมตรีของผู้ให้

การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้นี้ เพียงแสดงไมตรีต่อกันเท่านั้นยังไม่พอ ต้องประพฤติปฏิบัติอย่าง que ผู้อื่นในสังคมยอมรับด้วย ถ้าผู้อื่นไม่ยอมรับ ก็อาจแสดงความไม่พอใจด้วยวิธีต่างๆ เช่น ตำหนิ ประณาม บริภาษ หรือทำร้าย ถ้าพฤติกรรมเช่นนั้นมีมาก ๆ สังคมก็จะปั่นป่วนวุ่นวายหรืออาจถึงกับต้องสลายไปในที่สุด ในสังคมต่างๆ จึงต้องมีกฎเกณฑ์กำหนดว่า คนในสังคมนั้นๆ ควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ไม่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร เช่น ในครอบครัวมีธรรมเนียมปฏิบัติของครอบครัว ในโรงเรียนมีกฎของโรงเรียน ในหมู่ทหารมีวินัยทหาร ในหมู่สงฆ์มีวินัยสงฆ์ ในประเทศมีกฎหมาย ในโลกมีกฎหมายระหว่างประเทศ กฎเกณฑ์เหล่านี้โดยปกติมนุษย์ในสังคมจะไม่ละเมิด ถ้าผู้ใดละเมิด ก็จะมีผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งสังคมมอบอำนาจให้เป็นผู้ลงโทษ ไม่ใช่ว่าโทษกันเองตามใจชอบ มนุษย์จึงอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ตลอดมา กล่าวได้ว่า กฎเกณฑ์ของสังคมช่วยให้สังคมดำรงอยู่ได้ และสิ่งที่ใช้แสดงกฎเกณฑ์ของสังคมก็คือภาษานั้นเอง

ตัวอย่าง วัดในพระพุทธศาสนาบางแห่งวางกติกาสงฆ์ไว้เป็นข้อๆ ให้ประพฤติปฏิบัติ เช่น กติกาของวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี มี ๑๕ ข้อ จะยกมาให้ดูสัก ๒ ข้อ ได้แก่ ห้ามบอกและเรียนแต่เรื่องงานวิชา บอกเลข ทำน้ามนต์ หอมยา หอมดู ข้อหนึ่ง ห้ามรับเงินและทอง และห้ามมิให้ผู้อื่นเก็บไว้ให้เพื่อตน ห้ามซื้อขาย แลกเปลี่ยน อีกข้อหนึ่ง

ในคริสต์ศาสนามีหลักการที่คริสต์ศาสนิกชนพึงยึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ๑๐ ประการ ตามแนวคิดของนักบุญยวง มารี เวียนเน ดังจะยกมาให้ดูสัก ๒ เรื่อง ได้แก่ เมื่อจะทำกิจการใดจงสวดขอพรเสมอ และมอบทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นไปตามพระทัยของพระผู้เป็นเจ้าของข้อหนึ่ง เมื่อพบความยากลำบากจงสวดขอพร และถวายความทุกข์ยากลำบากนั้นเป็นการใช้โทษบาป และร่วมแบกมหาทางเขนร่วมกับพระเยซูเจ้า อีกข้อหนึ่ง

ในศาสนาอิสลามมีบัญญัติเรื่องวิธีทำละหมาดอันประกอบด้วยข้อบังคับ ๑๓ ข้อ ตามที่ปรากฏในเอกสารของสำนักจุฬาราชมนตรี ดังจะได้ยกมาให้ดูเพียง ๒ ข้อเช่นกัน ได้แก่ ๑) ปกปิดร่างกายมิดชิดด้วยสิ่งปกปิดที่กันสายตาไว้มิให้มองเห็นผิวหนังในส่วนที่กำหนด นั่นคือ ผู้ชาย ระหว่างสะดือและหัวเข่า ผู้หญิง ตลอดทั้งร่าง ยกเว้นใบหน้าและฝ่ามือ ๒) หันร่างกายส่วนหน้าไปที่ “กะบะฮ์” หรือ “บัยตุลละฮ์” และเรียกว่า “กิบละฮ์” ที่ตั้งของกะบะฮ์ คือนครมักกะฮ์ ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ทางขวานิดหน่อย สำหรับผู้ทำละหมาดในประเทศไทย

สังคมหนึ่งๆ สมาชิกของสังคมจะมีฐานะบทบาทและความสัมพันธ์กับสมาชิกอื่นๆ ต่างกัน เช่น ในครอบครัว สมาชิกคนหนึ่งเป็นพ่อ คนหนึ่งเป็นแม่ คนอื่นๆ เป็นลูก ในโรงเรียน สมาชิกคนหนึ่งเป็นผู้ช่วยครู หลายคนเป็นครู-อาจารย์ หลายคนเป็นนักเรียน ในสังคมประเทศ สมาชิกบางคนเป็นผู้นำ คนอื่นๆ มีฐานะและบทบาทต่างๆ กันไป บุคคลเดียวกันอาจเป็นได้ทั้งพ่อ ทั้งลูก ทั้งพี่ ทั้งน้อง ทั้งลุง ทั้งหลาน ทั้งหัวหน้างาน ฯลฯ แล้วแต่ว่าเขาจะอยู่ในสังคมใด และมีความสัมพันธ์กับผู้ใด ฐานะ บทบาทและความสัมพันธ์ของบุคคลจะปรากฏชัดได้ก็ด้วยการใช้ภาษาเช่นกัน ดังตัวอย่างการใช้ภาษาหน้าต่อไป ซึ่งแสดงชัดถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างผู้เขียนคือพระยาอนุมานราชธน (ยง เสฐียรโกเศศ) ที่มีฐานะเป็นบิดามิบทบาทในการให้ข้อคิด ข้อแนะนำ อบรมสั่งสอนบุตรกับบุตรผู้เป็นทายาท

เงินที่เป็นมรดกแก่ลูก แม้เป็นจำนวนเล็กน้อย แต่ก็เงินบริสุทธิ์ที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของพ่อจริงๆ ควรมีความพอใจด้วยเป็นเงินมรดกที่พ่อสามารถเก็บหอมรอมริบได้เท่านี้ แต่มรดกอันมีค่าอย่างยิ่งก็คือชื่อเสียงเกียรติคุณที่พ่อได้บำเพ็ญมา เงินเป็นแต่ปัจจัยให้เกิดความสุข ไม่ใช่เป็นความสุขโดยตรง ความสุขที่แท้จริงคือปัญญา อนามัย ไม้ตรี มีสามัคคีธรรม และการทำงานที่เป็นสัมมาชีพ และสิ่งเหล่านี้ต้องมีความประพฤติการปฏิบัติด้วยความมานะพยายาม มีความขยันหมั่นเพียรประกอบด้วยจึงจะสมบูรณ์ ส่วนแม่ของลูกๆ พ่อมอบการเลี้ยงดูไว้ให้ลูกๆ จงฉลองคุณท่านอย่าให้อนาทรร้อนใจ ส่วนศพของพ่อก็จงทำแต่พอควรแก่ฐานานุรูปของพ่อ เท่านั้นพ่อก็พอใจ เพราะลูกทุกคนก็ได้ตอบแทนคุณพ่ออยู่แล้วเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ไม่จำเป็นต้องแสดงความอาลัยไว้ในหนังสือแจ้งว่าไม่มีโอกาสฉลองคุณ พุดทำไมเมื่อตายไปแล้ว รู้จักมีความสามัคคีในระหว่างพี่ๆ น้องๆ และญาติๆ ให้เป็นไปด้วยดี รู้จักอบรมเลี้ยงลูกเด็ทำให้เป็นคนดี เท่านั้นก็เท่ากับได้ฉลองคุณพ่อแล้วแล้ว ถ้าจะบริจาคเงินอุทิศให้ ก็จงเป็นไปในเรื่องส่งเสริมความรู้การศึกษาแก่ส่วนรวมเถิด สวัสดิ์แก่ลูกทุกๆ คน

จาก หนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพพระยาอนุমানราชชน

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

๑. รวบรวมตัวอย่างคำทักทายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้บอกด้วยว่าคำทักทายนั้นๆ มักเป็นคำทักทายของบุคคลที่อยู่ในวัย เพศ สถานะทางสังคมและโอกาสใด
๒. เรียบเรียงถ้อยคำเพื่อใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น
 - ๑) ต้องการให้เพื่อนสองคนเลิกทะเลาะวิวาทกัน
 - ๒) ต้องการให้เพื่อนคลายความโกรธที่ต้องเสียเวลารอนาน

- ๓) กล่าวคำขอบคุณเมื่อได้รับความเอื้อเฟื้อจากผู้อื่น
- ๔) กล่าวคำขอโทษที่ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสัญญาได้
- ๕) กล่าวคำให้อภัยเมื่อมีผู้มาขอโทษที่ทำให้เราเสียประโยชน์

๓. เขียนระเบียบหรือกติกาของการอยู่ร่วมกันหรือปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง เช่น การออกค่ายพักแรม การไปศึกษานอกสถานที่ การจัดเวรทำความสะอาด การเข้าห้องพักร่วมกันหลายคน

๔. อ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วอภิปรายร่วมกันว่า ภาษาที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังอย่างไร

เรื่องสำคัญในวันนี้เป็นเรื่องนโยบายใหม่ของโรงเรียนเกี่ยวกับงานลอยกระทง ตามที่เคยปฏิบัติมาหลายปีแล้ว ในช่วงปลายจะมีการประกวดกระทงใบตอง และมีการตัดสินการประกวดนางนพมาศจากคณะสีต่างๆ เมื่อการตัดสินเสร็จสิ้นแล้ว นางนพมาศจะนำกระทงไปลอยในสระ แต่ในปีนี้เป็นคณะกรรมการจัดงานลอยกระทง ซึ่งประกอบด้วยคณะอาจารย์และผู้แทนคณะนักเรียน มีความเห็นตรงกันว่า ควรจัดให้สอดคล้องกับยุคสมัย คือเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมด้านวิชาการ รวมทั้งเปลี่ยนแนวคิดจากการแข่งขันให้เป็นการร่วมมือผสมผสานสามัคคีสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน จึงให้งดการประดิษฐ์กระทงเพื่อประกวด แต่ให้คณะสีต่างๆ ส่งผู้แทนมาช่วยกันประดิษฐ์กระทงเพียงชุดเดียวให้มีความหมายตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ส่วนการประกวดนางนพมาศก็ให้งดเช่นกัน แต่ให้นักเรียนและครูทุกคนแต่งกายแบบไทยๆ โดยพยายามให้ประหยัด ใช้เครื่องแต่งกายที่มีอยู่เดิม ไม่จำเป็นต้องซื้อหามาใหม่ และเพื่อเป็นการส่งเสริมด้านวิชาการ เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมแล้ว โรงเรียนจะขอเชิญชวนให้นักเรียนทุกคนเขียนเรียงความแสดงความคิดเห็นและความประทับใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมครั้งนี้ โดยจะมีรางวัลให้ผู้เขียนเรียงความที่มีเนื้อหาสาระและการใช้ภาษาอยู่ในเกณฑ์ดี รางวัลที่จะให้ไม่จำกัดจำนวน

ภาษาแสดงความเป็นปัจเจกบุคคล

ปัจเจกบุคคล หมายถึง บุคคลแต่ละคน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ลักษณะเฉพาะเหล่านี้รวมถึง อุปนิสัย อารมณ์ รสนิยม สติปัญญา ความคิด ทรศนะ เป็นต้น

ภาษาของแต่ละบุคคลที่แสดงออกมาจะสะท้อนถึงลักษณะของความเป็นปัจเจกบุคคล ตัวอย่างเช่น

ผู้ที่มีความรู้สึกอย่างเดียวกันอาจแสดงออกต่างกัน เช่น บางคนโกรธแล้วนิ่ง แต่บางคนนุทานเป็นคำหยาบ บางคนต่อว่าต่อขานยืดยาว ผู้ที่มีความคิดเห็นอย่างเดียวกัน อาจเลือกใช้คำและแบบประโยคต่างกัน บางคนชอบใช้คำบางคำหรือประโยคบางแบบบ่อยจนสังเกตได้ว่าเป็นสำนวนเฉพาะตัวของผู้นั้น ในสถานการณ์เดียวกันบุคคลอาจใช้คำหรือประโยคต่างกัน แล้วแต่ลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น เช่น

คนหนึ่งอาจพูดว่า

ฉันเหนื่อยเหลือเกิน ฉันไม่เดินต่อไปอีกแล้ว

อีกคนหนึ่งอาจพูดว่า

เหนื่อย ได้ยินไหม เหนื่อยจะตายอยู่แล้ว ยังจะให้เดินต่อไปอีก

อีกคนหนึ่งอาจพูดว่า

เหนื่อยจัง หยุดพักกันก่อนเถอะ

ส่วนอีกคนหนึ่งพูดว่า

ฉันว่าพักเหนื่อยสักประเดี๋ยว แล้วค่อยไปต่อดีไหมจะ

เมื่อวิเคราะห์วิธีพูดหรือการใช้ภาษาของบุคคลเหล่านี้ อาจอนุมานอุปนิสัยของผู้พูดว่าน่าจะเป็นดังนี้

คนแรกยึดตนเป็นที่ตั้ง

คนที่สองมักชอบตำหนิผู้อื่น

คนที่สามมีอุปนิสัยชอบชักชวนหรือเสนอแนะ

ส่วนคนสุดท้ายมีอุปนิสัยอ่อนโยน รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

อึ้ง คำพูดข้างต้นนั้นอาจมีผู้ตอบสนองต่างๆ กัน แล้วแต่อุปนิสัยของผู้ที่ตอบสนอง เช่น

ทนอีกนิดเถอะจะ จวนจะถึงอยู่แล้ว

เหนื่อยก็ต้องทน อีกเดี๋ยวก็ถึง

เดินแค่นี้เหนื่อยแล้วหรือ อีกประเดี๋ยวเดียวก็ถึงแล้ว

ฉันไม่เห็นเหนื่อยเลย ทนเอาหน่อย ที่พักอยู่ไม่ไกลหรอก

ภาษาที่แสดงความเป็นปัจเจกบุคคลตามที่กล่าวมานี้ ถ้าเป็นสำนวนภาษาของกวี นักเขียน หรือบุคคลสำคัญในสังคมด้วยแล้ว ยิ่งสังเกตเห็นได้ชัด เช่น นักวรรณคดีสามารถบอกได้แน่นอนว่า เสภาเรื่อง **ขุนช้างขุนแผน** ตอน กำเนิดพลายงามเป็นสำนวนของสุนทรภู่ แม้ไม่มีหลักฐานใดระบุไว้โดยตรงก็ตาม

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

๑. ภาษาที่ใช้ต่อไปนี้ นักเรียนพอจะอนุมานอุปนิสัยของผู้พูดได้อย่างไร

นักเรียนกลุ่มหนึ่งเดินทางไปท่องเที่ยวโดยตกลงว่าจะเฉลี่ยค่าใช้จ่ายกัน หลังจากเดินทางไประยะหนึ่ง คำนวนได้ว่าค่าใช้จ่ายหมดไปคนละ ๑,๐๐๐ บาท จึงได้ปรารภกันดังนี้

คนที่ ๑ พูดว่า “ยังเหลือเวลาที่จะต้องไปอีกตั้ง ๓ วัน จะหมดเงินไปอีกเท่าไรก็ยังไม่รู้”

คนที่ ๒ พูดว่า “เหลือเวลาแค่ ๓ วัน คงไม่หมดเงินเท่าไรหรอก”

คนที่ ๓ พูดว่า “มาตั้งหลายวันแล้ว หมดเงินไปแค่ ๑,๐๐๐ บาท เท่านั้นเอง”

คนที่ ๔ พูดว่า “มากขึ้นเพียงไม่กี่วัน หมดเงินไปพันหนึ่งแล้วนะ ต้องประหยัดค่าใช้จ่ายแล้ว”

คนที่ ๕ พูดว่า “ไม่น่าต้องมาคิดเรื่องเงิน ทำให้เราหมดสนุกกันเปล่าๆ ขาดเหลืออย่างไรก็หยิบยืมกันได้”

๒. สมมุติเหตุการณ์ขึ้น โดยให้มีการใช้ภาษาประกอบเหตุการณ์นั้นหลายๆ แบบ แล้วชี้ให้เห็นว่า การใช้ภาษาแต่ละแบบสะท้อนให้เห็นความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้ใช้ภาษาอย่างไร

๓. รวบรวมคำพูดของบุคคลในเรื่องสั้น นวนิยาย และบทละคร นำมาชี้ให้เห็นว่า คำพูดเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้พูดอย่างไร

ภาษาช่วยให้มนุษย์พัฒนา

มนุษย์แต่ละคนมีประสบการณ์และความคิดความเห็นต่างๆ กัน ประสบการณ์และความคิดความเห็นเหล่านี้ เมื่อประมวลกันเข้าไว้ ก็มีจำนวนมากมายเหลือที่จะคนหาได้ ยิ่งเวลาล่วงไปๆ ก็ยิ่งจะเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ นำมาถ่ายทอดสั่งสอนกันได้ไม่หมดสิ้น

อันที่จริงชีวิตมนุษย์แต่ละคนไม่ยืนยาวนัก ส่วนใหญ่คงไม่เกิน ๑๐๐ ปี เวลาเพียงเท่านี้ สิ่งที่จะได้เห็น ได้ยิน ได้รับรส ได้สัมผัสด้วยตนเอง มีไม่มาก แต่ก็สามารถเรียนรู้สิ่งอื่นๆ นอกเหนือจากที่ตนประสบเองได้ โดยฟังคำบอกเล่าหรืออ่านข้อเขียนของผู้อื่น ซึ่งก็อาจฟังหรืออ่านที่ผู้อื่นเล่าหรือเขียนไว้อีกต่อหนึ่ง ประสบการณ์ทั้งหลายจะถ่ายทอดกันต่อไป โดยอาศัยภาษา ทำให้มีผู้รู้มากขึ้น และความรู้ก็แพร่ขยายออกไปมากขึ้นๆ สังคมมนุษย์จึงพัฒนาโดยต่อเนื่องตลอดมา ถ้าไม่มีภาษา มนุษย์คงต้องใช้เวลาหาความรู้ ประสบการณ์ และคิดค้นด้วยตนเองนานมาก กว่าที่จะเรียนรู้สิ่งที่มนุษย์ในอดีตได้ค้นพบกันไว้แล้ว ยิ่งกว่านั้นอาจคิดค้นอะไรใหม่ๆ ไม่ได้เลย ชีวิตความเป็นอยู่ก็อาจเหมือนกับมนุษย์ในสมัยบรรพกาล ซึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำ ไม่เจริญก้าวหน้า ไม่สามารถพัฒนาตนเองและสังคมได้ไกลถึงขนาดไปในอวกาศได้ดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

แม้เมื่อมนุษย์มีความเห็นไม่ตรงกัน ก็ต้องใช้ภาษาในการอภิปรายโต้แย้งถกเถียงกัน ในที่สุดก็จะนำไปสู่คำตอบที่ต้องการ การอภิปรายโต้แย้งถกเถียงล้วนช่วยขยายความรู้และความคิดของมนุษย์ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า ภาษาช่วยให้มนุษย์พัฒนาความรู้ ความคิดอย่างต่อเนื่องไปโดยไม่มีวันสิ้นสุด

ประสบการณ์และความคิดความเห็นทั้งหลายของมนุษย์ประมวลกันเป็นความรู้และวิทยาการที่เราเรียนกันอยู่ทุกวันนี้ ภาษาช่วยจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบ ช่วยให้มีมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและรุ่นหลังๆ ได้เรียนรู้ จึงเท่ากับว่าภาษาทำหน้าที่รวบรวมเวลาทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าไว้ด้วยกัน แล้วอาศัยเทคโนโลยีแพร่ขยายวงความรู้ออกไปได้อย่างไม่มีพรมแดน

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

๑. แบ่งการพัฒนาด้านต่างๆ ของมนุษย์ออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

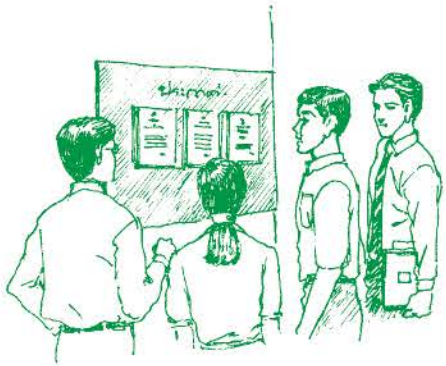
- ๑) มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
- ๒) มนุษย์กับสุขภาพอนามัย
- ๓) มนุษย์กับการประกอบอาชีพ
- ๔) มนุษย์กับศาสนา

ให้นักเรียนจัดกลุ่ม แต่ละกลุ่มช่วยกันหาตัวอย่างภาษาที่เกี่ยวกับการพัฒนา ด้านต่างๆ ข้างต้น จากหนังสือ บทความ หรือข้อเขียนใดๆ ก็ได้ บอกแหล่งที่มาให้ชัดเจน

๒. แบ่งประเภทของการพัฒนามนุษย์ออกเป็นด้านอื่นๆ ตามความคิดของนักเรียน แล้วหาตัวอย่างการใช้ภาษาจากแหล่งต่างๆ ที่ช่วยพัฒนามนุษย์ด้านนั้นๆ บอกแหล่งที่มาให้ชัดเจน

๓. เขียนแสดงจินตนาการของนักเรียน ขยายความให้เห็นจริงว่า ถ้ามนุษย์ไม่มี ภาษา ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ก็อาจเหมือนกับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในถ้ำ

ภาษาช่วยกำหนดอนาคต

มนุษย์สามารถกำหนดอนาคตได้ในหลายกรณี ตัวอย่างเช่น ครูอาจกำหนดแผนการสอนของตนให้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร นักเรียนอาจกำหนดอนาคตของตนเองได้ว่าจะศึกษาต่อหรือไม่ แม้ทัพอาจกำหนดยุทธวิธีที่จะเอาชนะข้าศึก รัฐบาลอาจกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ ผลที่เกิดขึ้นอาจตรงตามที่

กำหนด มากหรือน้อยแล้วแต่กรณี แต่ทว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยกำหนดอนาคตให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง คือ ภาษานั้นเอง ดังตัวอย่างแรก ครูจำเป็นต้องเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนเป็นขั้นเป็นตอนให้สามารถปฏิบัติได้ ตัวอย่างที่สอง นักเรียนคงต้องบอกกล่าวให้ผู้ปกครองรับทราบ อาจมีบางคนเขียนบันทึกแสดงความตั้งใจของตนลงไว้ ที่ขาดไม่ได้คือเขียนใบสมัครแสดงความจำนงของตน แผนการเรียนในอนาคตของนักเรียนจึงจะมีทางสำเร็จตามต้องการได้ ตัวอย่างที่สาม แม้ทัพอจะต้องออกคำสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับทราบ ยุทธวิธีที่จะเอาชนะข้าศึกเป็นขั้นเป็นตอนที่ชัดเจนและมีเหตุผล ยุทธวิธีนั้นก็อาจสำเร็จได้ ตัวอย่างที่สี่ รัฐบาลจำเป็นต้องร่างนโยบายอย่างชัดเจนเป็นที่เข้าใจตรงกันทุกฝ่าย นโยบายนั้นก็อาจบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

อย่างไรก็ตามพึงระลึกด้วยว่า อนาคตไม่แน่นอนเสมอไป บางครั้งเราใช้ภาษาชัดเจนเขียนแผนอย่างรัดกุม สิ่งการอย่างมีขั้นตอน แต่ก็อาจล้มเหลวไม่เป็นไปตามนั้น เพราะมีเหตุการณ์อื่นแทรกซ้อนเข้ามา แต่ถ้าไม่ใช้ภาษาในการกำหนดอนาคตเสียเลย โอกาสที่จะเกิดความล้มเหลวย่อมมีได้มากหลายเท่าทวีคูณ

การใช้ภาษาเพื่อกำหนดอนาคตอาจมีรูปแบบหลากหลาย เช่น คำสั่ง แผน สัญญา คำพิพากษา กำหนดการ คำพยากรณ์ ทั้งนี้อาจมีความละเอียดซับซ้อนต่างๆ กันไป แล้วแต่สถานการณ์และความจำเป็น

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

๑. เนื้อหาของหัวข้อนี้ในหนังสือเรียนว่าด้วยอนาคตที่ยังอยู่ค่อนข้างห่างไกลและเป็นเรื่องราวที่สลับซับซ้อน แต่ที่จริงแล้ว อนาคตนั้นอาจเป็นเหตุการณ์ใกล้ๆ และเรื่องราวก็ไม่จำเป็นต้องสลับซับซ้อนเช่นนั้นเสมอไป ตัวอย่าง เด็ก ๒ คน กำลังต่อยกันอย่างดุเดือด ครูตะโกนว่า “หยุด” เด็ก ๒ คนก็ผละออกจากกัน นี่เป็นการใช้ภาษาเพื่อกำหนดอนาคตเช่นกัน

ให้นักเรียนพิจารณาว่า คำพูดต่อไปนี้ ช่วยกำหนดอนาคตหรือไม่อย่างไร

๑) อย่าทำเขาใหญ่สกรปรกสิคะ	(ป้ายประกาศที่ทางขึ้นอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่)
๒) อย่าทำห้องเรียนสกปรกนะคะ	(ป้ายประกาศในห้องเรียน)
๓) ห้ามสูบบุหรี่	(ป้ายประกาศในที่สาธารณะบางแห่ง)
๔) เทียบบินนี้เป็นเทียบบินงดสูบบุหรี่	(คำประกาศบนเครื่องบิน)
๕) หยุด	(ป้ายจราจร)
๖) ห้ามส่งเสียงดัง	(ป้ายในห้องสมุด)
๗) ที่นี่วนายหนอ	(คำพูดของพระยศกุลบุตร)
๘) ที่นี่เป็นเขตปลอดอาวุธ	(ประกาศในสถานที่สาธารณะบางแห่ง)
๙) ไปให้พ้น	(คำพูดของบุคคลคนหนึ่ง)

๒. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ช่วยกันหาตัวอย่างภาษาที่ช่วยกำหนดอนาคตในรูปแบบต่างๆ ต่อไปนี้

๑) คำสั่ง	๒) สัญญา
๓) คำพิพากษา	๔) กำหนดการ
๕) คำพยากรณ์	๖) โครงการ

พิจารณาว่า ช่วยกำหนดอนาคตได้อย่างไรและเพียงไร

ภาษาช่วยจรรโลงใจ

คำ จรรโลง หมายถึง คำจุนไว้ให้มั่นคง ใช้ได้กับสิ่งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม จรรโลงใจ จึงหมายถึง คำจุนใจไว้ให้มั่นคง ไม่ตกไปข้าง อำนาจฝ่ายต่ำ

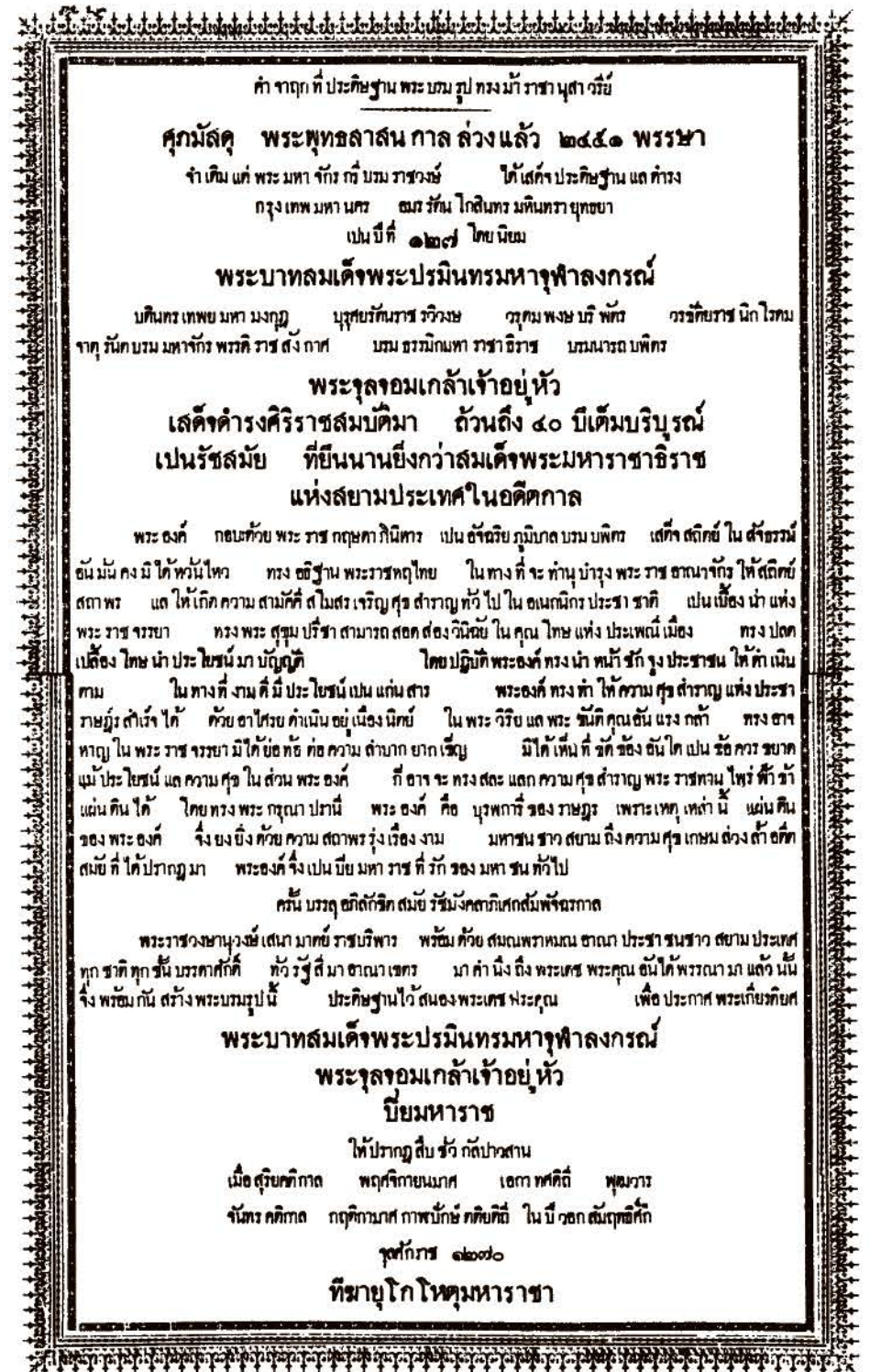
มนุษย์ทุกเพศทุกวัยต้องการได้รับความจรรโลงใจในชีวิตอยู่เสมอ เมื่อยังเป็นเด็กเล็กๆ ต้องการฟังเสียงहेกล่อมของมารดา ครั้นได้ฟังแล้วย่อมเกิดความเพลิดเพลินอบอุ่น และนอนหลับได้อย่างสุขสบาย เมื่อโตขึ้นเสียงเพลงทั้งบรรเลงและทำนองให้ความเบิกบานใจแก่เด็ก เมื่อเติบโตขึ้นต่อๆ มา ก็ได้รับความจรรโลงใจจากสิ่งต่างๆ อีกอเนกประการ อาทิ จากนิทาน นิยาย บทกวี สารคดี บันเทิงคดี บทละคร ทั้งเรื่องที่เป็นสุขนาฏกรรมและโศกนาฏกรรม สุนทรพจน์ คำจารึก คำอวยพร คำกล่าวแสดงไมตรีจิตและปรารภนาดี สุภาสิต คำขวัญ ปรีติสนาที่แผ่ซ่านปรีชาชีวิตร ตลอดจนคำพูดที่มีความไพเราะ มีรสนิยมอันประณีต สิ่งเหล่านี้ อาศัยภาษาร้อยเรียงขึ้นทั้งสิ้น

ปัจจุบันสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการให้ความเพลิดเพลินแก่มนุษย์ในทุกสังคมนอกเหนือไปจากประโยชน์ด้านอื่นๆ สื่อสารมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ต้องใช้ภาษาเป็นหลักอยู่แล้วไม่ว่าจะนำเสนอในรูปแบบใด สื่อสารมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อประสม ก็ต้องใช้ภาษาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการนำเสนอเช่นกัน เช่น รายการกีฬา แม้มีการฉายภาพการแข่งขันให้เห็นโดยชัดเจน ก็ยังต้องอาศัยคำพากย์ คำอธิบาย ประกอบจึงจะเพิ่มรสชาติ ก่อให้เกิดความจรรโลงใจแก่ผู้ชมได้เต็มที่

ภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นชีวิตของมนุษย์ สัตว์ และระบบนิเวศอื่นๆ ก็จำเป็นต้องมีการใช้ภาษาอธิบายหรือบรรยาย เพื่อสื่อให้ผู้ชมรับรู้และเข้าใจ ทำให้เกิดความจรรโลงใจแก่ผู้ชมในรูปการใช้ภาษาสนทนา

ลองนึกดูว่า ถ้ามนุษย์ขาดภาษาที่ช่วยจรรโลงใจมนุษย์ดังกล่าวข้างต้น ชีวิตมนุษย์จะขาดดุลยภาพ แห้งแล้ง ไร้ความสดชื่นรื่นรมย์เพียงใด เด็กคงเติบโตขึ้นมาอย่างมีสุขภาพจิตที่ดีไม่ได้ ผู้ใหญ่ก็คงมีแต่ความเคร่งเครียด ขุ่นมัว ขาดชีวิตชีวา สังคมก็คงดำรงอยู่ไม่ได้ด้วยดี ความคิดเชิงสร้างสรรค์ทุกชนิดคงเกิดมีขึ้นได้ยาก

คำจารึกที่ฐานพระบรมรูปทรงม้า ราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมที่อัญเชิญมาต่อไปนี้ เป็นตัวอย่างการใช้ภาษาที่มีอำนาจจรรโลงใจยิ่ง

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาลล่วงแล้ว ๒๔๕๑ พรรษา จำเดิมแต่พระมหาจักรีบรมราชวงศ์ ได้เสด็จประดิษฐาน แลดำรงกรุงเทพมหานครอมรรัตนโกสินทร์มหินทราธิราช เป็นปีที่ ๑๒๗ โดยนิยม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฏ บุรุษรัตนราชวิวงศ์ วรุตมพงศบริพัตร วรชติยราชนิโครดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จดำรงสิริราชสมบัติมา ถ้วนถึง ๔๐ ปีเต็มบริบูรณ์ เป็นรัชสมัยที่ยืนนาน ยิ่งกว่าสมเด็จพระมหาราชาธิราช แห่งสยามประเทศในอดีตกาล

พระองค์ กอปรด้วยพระราชกฤษฎาภินิหาร เป็นอัจฉริยภูมิบาลบรมบพิตร เสด็จสถิตในสังขรณ์อันมั่นคงมิได้หวั่นไหว ทรงอธิษฐานพระราชหฤทัย ในทางที่จะทำนุบำรุงพระราชอาณาจักรให้สถิตสถาพร แลให้เกิดความสามัคคีสโมสรเจริญสุขสำราญทั่วไปในอเนกนิกรประชาชาติ เป็นเบื้องหน้าแห่งพระราชจรรยา ทรงพระสุเมตปรีชาสามารถสอดส่อง วินิจฉัยในคุณโทษแห่งประเพณีเมือง ทรงปลดเปลื้องโทษนำประโยชน์มาบัญญัติ โดยปฏิบัติพระองค์ทรงนำหน้าชักจูงประชาชนให้ดำเนินตามในทางที่งามดีมีประโยชน์เป็นแก่นสาร พระองค์ทรงทำให้ความสุขสำราญแห่งประชาราษฎร์สำเร็จได้ด้วยอาศัยดำเนินอยู่เนื่องนิตย์ ในพระวิริยะแลพระขันติคุณอันแรงกล้า ทรงอาหาญในพระราชจรรยามิได้ย่อท้อต่อความลำบากยากเข็ญ มิได้เห็นที่ขัดข้องอันใดเป็นข้อควรขยาด แม้ประโยชน์แลความสุขในส่วนพระองค์ ก็อาจจะทรงสละแลกความสุขสำราญพระราชทานไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้โดยทรงพระกรุณาปราณี พระองค์คือบุรพการีของราษฎร เพราะเหตุเหล่านี้ แผ่นดินของพระองค์จึงยังยืนด้วยความสถาพรรุ่งเรืองงาม มหาชนชาวสยามถึงความสุขเกษม ล่วงล้าอดีตสมัยที่ได้ปรากฏมา พระองค์จึงเป็นปียมหาราชที่รักของมหาชนทั่วไป

ครั้นบรรลุลูกโลกขัตติยรัชสมัยรัชมั่งคั่งลาภิเษกสัมพัจฉรกาล พระราชวงศานุวงศ์เสนามาตย์ราชบริพาร พร้อมด้วยสมณพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์ชาวสยามประเทศทุกชาติทุกชั้นบรรดาศักดิ์ ทั่วรัฐสีมาอาณาเขตมาคำนึงถึงพระเดชพระคุณอันได้พรรณนามาแล้วนั้น จึงพร้อมกันสร้างพระบรมรูปนี้ ประดิษฐานไว้สนองพระเดชพระคุณ เพื่อประกาศพระเกียรติยศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปียมหาราช ให้ปรากฏสืบชั่วกาลปาวสาน

เมื่อสุริยคติกาล พุศจิกายนมาศ เอกาทศดิถี พุทธวาร
จันทรคติกาล กฤติกายมาศ ภาพปักรษ์ ตติยดิถี ในปืวอก สัมฤทธิศก
จุลศักราช ๑๒๗๐
ที่ฉายโก โหตุ มหาราช^๑

^๑ สะกดคำตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

- เขียนบทกล่อมเด็กที่นักเรียนจำได้ หรือสอบถามจากผู้ใหญ่ ถ้าเป็นภาษาถิ่น ก็เขียนให้ตรงตามเสียงพูดภาษาถิ่นนั้นๆ พร้อมทั้งเขียนคำแปลเป็นภาษากลางด้วย
- เขียนบทเพลงที่นักเรียนประทับใจที่สุด ๑ บท ให้เหตุผลด้วยว่า เหตุใดจึงประทับใจเนื้อเพลงบทนี้
- พิจารณาข้อความจากแหล่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดความจรรโลงใจดังต่อไปนี้ แล้วช่วยกันวิจารณ์ทั้งชั้น

สุภาษิต

ผูกงูด้วยมนตรา	วิทยาอาคมหมาย
ผูกสารบเลื้อยคลาย	ด้วยเชือกบาศกระสันพัน
ผูกชนด้วยไมตรี	จิตปรีดีหฤหรรษ์
รักคู่ชีวาวัน	มรณาศฤหนายแห่ง

(ภาษาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส)

คำจารึก

ที่ระฤกถึงความรัก
แห่ง
สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
พระบรมราชเทวี อรรคมเหสี
อันเสด็จทิวงคตแล้ว
ซึ่งเธอเคยมาอยู่ในสวนนี้โดยความสุขสบาย
และเป็นทีเปิกบานใจพร้อมด้วยผู้ซึ่งเป็นที่รักแลที่
สนิทอย่างยิ่งของเธอ
อนุสาวรีย์นี้สร้างขึ้น
โดย
จุฬาลงกรณ์บรมราช
ผู้เป็นสวามีอันได้รับความเศร้าโศกเพราะความทุกข์
อันแรงกล้าในเวลานั้น แทบจะถึงแก่ชีวิต
ถึงกระนั้นยังมีได้หักหาย
จ.ศ. ๑๒๔๓^๑
(คำจารึกที่อนุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระราชวังบางปะอิน)

^๑ สะกดคำตามจารึกต้นแบบ

คำขวัญ

ก้าวแรกแม้มืดไป จงก้าวใหม่ให้มั่นคง
คิดทุกคำที่พูด แต่อย่าพูดทุกคำที่คิด
จะสูงจะต่ำอยู่ที่ทำตัว จะดีจะชั่วอยู่ที่ตัวทำ

สุนทรพจน์

ท่านทั้งหลายจงสดับคำแห่งเราสักครู่หนึ่ง ซึ่งพระบรมครูแห่งเรา
ย่อมตรัสเทศนาซึ่งขันติธรรมว่าประเสริฐ และซึ่งจะมาก่อเกิดทุกข์ประหาร
ในที่พระสารีริกธาตุอันพระศาสดาปรินิพพานนี้มีดี บัณฑิตสมควร ดูก
ท่านทั้งหลาย จงอดกลั้นเสียซึ่งโทสจริต คิดประนีประนอมพร้อมหทัยยินดี
ด้วยกัน เราจะแบ่งปันพระบรมธาตุออกเป็น ๘ ส่วนให้แก่ภพิตรทั้งปวง
ตามควรองค์ละส่วนเสมอกัน จะได้บุญเชิญไปก่อพระสถูปบรรจุไว้
ทุกพระนคร เป็นที่ไหว้ที่บูชาแห่งมหาชนในทิศทั้งหลายต่างๆ

(สุนทรพจน์ของโทณพราหมณ์ ใน พระปฐมสมโพธิกถา พุทธประวัติฉบับปิสตาร
พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส)

๔. หาข้อความจากแหล่งต่างๆ ที่ทำให้เกิดความจรรโลงใจมาคนละ ๑ ชิ้น ดังตัวอย่าง
ในข้อ ๓ แลกเปลี่ยนกันอ่านแล้ววิจารณ์ร่วมกัน

ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับอิทธิพลของภาษาต่อมนุษย์

นอกจากภาษาจะมีความสำคัญต่อมนุษย์ดังกล่าวแล้ว ยังอาจมีอิทธิพลเหนือมนุษย์ได้
ที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์ไม่ได้คำนึงว่า ภาษาเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่มุ่งชี้แทนความเป็นจริงต่างๆ
เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจกันเท่านั้น กรณีต่างๆ ต่อไปนี้ จะชี้ให้เห็นว่าภาษาทำให้มนุษย์
เกิดความเข้าใจไขว่เขวไปได้ได้อย่างไร

มนุษย์มักชื่นชมหรือรังเกียจสิ่งที่ชื่อมีเสียงหรือมีความหมายคล้ายคลึงกับคำที่หมายถึง
สิ่งที่ตนนิยมหรือรังเกียจ เช่น คนไทยจำนวนไม่น้อยนิยมปลูกต้นมะยมไว้หน้าบ้าน ปลูกขหนู
ไว้หลังบ้าน เพราะคำ มะยม มีเสียงคล้ายคลึงกับคำ นิยม ขหนู มีเสียงคล้ายคลึงกับคำ
อุดหนุน อันเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และหลีกเลี่ยงที่จะปลูกต้นระกำไว้ในบริเวณบ้านเพราะ
ระกำ นั้น พ้องเสียงกับ ระกำ ซึ่งหมายถึงความเศร้าโศก อันเป็นสภาพที่ไม่พึงปรารถนา
ส่วน ลั่นทม ซึ่งมีเสียงคล้ายกับ ระทม นั้น เดิมก็ไม่นิยมปลูกกัน ต่อเมื่อมีชื่อใหม่ว่า ลีลาวดี
ก็มีผู้นิยมปลูกกันทั่วไป

สิ่งเดียวกันเมื่อเรียกอย่างหนึ่งอาจเป็นที่พอใจ แต่เมื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งอาจไม่เป็น
ที่พอใจก็ได้ เช่น ผู้ที่ทำงานรับจ้างตามบ้าน บางคนไม่พอใจให้เรียกว่า คนใช้ แต่พอใจให้
เรียกว่า ลูกจ้าง เพราะถือว่าคำ ลูกจ้าง เป็นผู้รับจ้างไม่ใช่ผู้รับใช้ ผู้ทำงานในบริษัท หน่วยงาน
องค์การบางแห่งก็มีตำแหน่งลูกจ้างและอาจได้รับเงินเดือนสูง ผู้ที่ทำงานใช้แรงกายแลกเงินตรา
บางคนไม่ชอบให้เรียกว่า กรรมกร แต่พอใจให้เรียกว่า ผู้ใช้แรงงาน เพราะคำว่า กรรมกร
ฟังใจให้รู้สึกว่าเป็นชนชั้นต่ำต้อย เป็นชนที่มีกรรม รายได้น้อย อดคัดขัดสน ผู้ที่อยู่ในประเทศ
ที่ยังไม่เจริญรุ่งเรืองบางคนไม่ชอบให้เรียกประเทศของตนว่า ประเทศด้อยพัฒนา แต่พอใจให้
เรียกว่า ประเทศกำลังพัฒนา เพราะคำ ด้อย แสดงถึงความต่ำต้อย ขาดศักดิ์ศรี ผู้ที่อยู่ใน
ดึกแถวเนื้อที่จำกัดบางคนชอบให้เรียกตึกที่ตนอยู่ว่า ทาวน์เฮาส์ ไม่ให้เรียกว่า ตึกแถว
เพราะถือกันว่า ทาวน์เฮาส์ มีการตกแต่งทันสมัยและหรูหรากว่าตึกแถว ตำบลที่เคยชื่อว่า
ศาลาทำศพ ซึ่งเรียกตามกิจกรรมจริงที่คนในชุมชนนั้นกระทำ คือเป็นสถานที่ทำศพ ต่อมา
ชนรุ่นหลังรู้สึกชื่อนี้ไม่เป็นมงคล จึงสะกดเสียใหม่ให้เป็นคำที่ไทยรับมาจากภาษาบาลีว่า
ธรรมสพน์ มีความหมายว่า พังธรรม ตำบลที่เคยชื่อว่า กุดลิง ซึ่งเรียกตามสถานที่เป็นจริง
เพราะในบริเวณนั้นมีหนองน้ำที่มีลิงจำนวนมากอาศัยอยู่ ต่อมาคนรุ่นหลังอาจไม่ชอบจึงเปลี่ยน
ชื่อเป็น วานรนิวาสน์ ซึ่งมีความหมายค่อนข้างใกล้เคียงคำเดิม แต่รู้สึกว่าเป็นศัพท์สูง

นอกจากนี้เมื่อมนุษย์ได้ฟังคำสรรเสริญเยินยอก็มักปลื้มใจ หรือเมื่อถูกนิินทาว่าร้าย
ก็มักจะเสียใจเจ็บแค้นโดยไม่คำนึงว่า คำสรรเสริญเยินยอหรือนินทาว่าร้ายนั้นเกิดจากเจตนา
อะไร ตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หากมนุษย์ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของภาษา เมื่อได้ฟังคำ
สรรเสริญหรือนินทาก็ตาม ก็คงจะต้องหยุดคิด ใช้สติปัญญาพิจารณาว่าความจริงแท้
เป็นอย่างไร เพื่อจะได้ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของภาษาจนเกินไป

มนุษย์บางคนหรือบางพวก ยึดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตามตัวหนังสือ โดยไม่พิจารณาถึงเหตุผลต้นปลาย บางทีก็อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากหรือผลเสียนานัปการ เช่น มีประชาชนบางคนจำเป็นต้องมาติดต่อกิจธุระกับหน่วยงานก่อนหรือหลังเวลาที่กำหนดปฏิบัติงานเพียงเล็กน้อย แต่เจ้าหน้าที่ก็ยึดกฎระเบียบตายตัว ไม่ยอมจัดการธุระให้ทั้งๆที่อยู่ในวิสัยที่พอจะทำได้ แท้ที่จริงควรนึกถึงเหตุผลตามที่เป็นจริงมากกว่า การที่วางกฎไว้ก็เพื่อให้เกิดความสะดวกและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับบริการ ในบางกรณีก็อาจผ่อนผันหรือยกเว้นได้บ้าง หากไม่ยึดมั่นอยู่กับตัวหนังสือจนเกินไป

กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้

๑. หาระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ มาพิจารณาว่าสาระสำคัญตามที่เขียนนั้น อาจยืดหยุ่นได้หรือไม่ อย่างไร โดยไม่ขัดกับเจตนารมณ์ของระเบียบข้อบังคับนั้น
๒. สมมุติว่ามีป้ายจราจรห้ามจอดรถตั้งแต่เวลา ๐๗.๐๐-๐๙.๓๐ นาฬิกา แต่มีผู้นำรถเข้าไปจอดถึงเวลา ๐๙.๓๕ นาฬิกา เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรก็ผ่อนผันให้ จงพิจารณาว่าเจ้าหน้าที่จราจรปฏิบัติตามหน้าที่ได้ถูกต้องหรือไม่
๓. รถไฟกำหนดออกจากสถานีเวลา ๒๐.๐๐ นาฬิกา แต่ปรากฏว่ามีเหตุขัดข้องเล็กน้อยเกี่ยวกับรถจักร รถจึงออกล่าช้าไป ๓๐ นาที เหตุการณ์นี้เกิดขึ้น ๓ ครั้งในรอบปี เจ้าหน้าที่ควบคุมการเดินรถควรจะต้องถูกตำหนิหรือไม่ เพราะเหตุใด
๔. รวบรวมชื่อคน ต้นไม้ อาหาร และสิ่งของอื่นๆ ที่คนไทยนิยมยึดถือว่า ควรใช้และควรหลีกเลี่ยงเพื่อความเป็นมงคล ให้แสดงความคิดเห็นร่วมกันว่า การนิยมยึดถือเช่นนี้เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาชีวิตและสังคมหรือไม่ อย่างไร

ตัวอย่าง ชื่ออาหาร ต้นไม้ และสถานที่เป็นมงคลและไม่เป็นมงคล

ทองเอก (มีคำดูทอง)	แกงบอน (คัน)
แกงวันแสน (ยืดยาว)	ไข่ตุ๋น (ถูกล่อลวง)
นางกวัก (เรียกโชคลาภ)	นางแย้ม (หญิงยั่วชวน)
ทองพันชั่ง (มีค่าสูง)	จำปา (ถูกทิ้งขว้าง)
อำเภอโชคชัย (มีโชค)	อำเภอกระโทก (เสียงคล้ายกระแตก กระโชค)

๕. รวบรวมชื่อสินค้า อาหาร หรือต้นไม้ที่สร้างขึ้นเพื่อจงใจให้คนอยากซื้อเมื่อได้ยินหรือได้เห็นสิ่งนั้น

๖. ช่วยกันรวบรวมชื่อตำบล อำเภอ หรือจังหวัดที่ได้เปลี่ยนไปจากเดิม แสดงความคิดเห็นว่าที่เปลี่ยนไปนั้นน่าจะมีเหตุผลอย่างไร นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด